

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 7. dubna 2022 ve věci č. 13344/20 - A. L. proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že důvody stanovené vnitrostátními soudy k ospravedlnění zásahu do práv stěžovatele v řízení o určení otcovství stěžovatele k dítěti narozenému prostřednictvím surogátního mateřství založené na nejlepším zájmu dítěte byly relevantní a dostatečné pro účely článku 8 Úmluvy. Naopak, ve vztahu ke kvalitě vnitrostátního řízení dospěl Soud k závěru, že jeho délka nebyla v souladu s povinností zvláštní péče, a proto k porušení článku 8 Úmluvy došlo.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel spolu se svým partnerem vyhledali prostřednictvím inzerátu ženu, která s nimi za úplatu uzavřela smlouvu o náhradním mateřství navzdory neplatnosti takové smlouvy dle francouzské právní úpravy. Paní B. byla oplodněna gametami stěžovatele a v březnu 2013 porodila dítě, které však za úplatu svěřila manželům R. a stěžovateli sdělila, že dítě zemřelo. Dle rodného listu pan R. uznal otcovství k dítěti. V březnu 2013 bylo zahájeno vyšetřování a v roce 2016 byla paní B. odsouzena za podvod, stěžovatel, jeho partner a manželé R. za podněcování k opuštění dítěte. Dle znaleckého posudku pořízeného v trestním řízení byl stěžovatel biologickým otcem dítěte. V řízení o určení otcovství zahájeném v červenci 2013 soud v březnu 2017 rozhodl o otcovství stěžovatele, určil, že má výlučnou rodičovskou odpovědnost a že od prosince 2017 bude bydliště dítěte u stěžovatele. Současně určil postupný styk stěžovatele s dítětem. Nařízený předběžný výkon rozhodnutí byl odvolacím soudem odložen na základě zprávy dětského psychiatra, že by přestěhování dítěti způsobilo psychické potíže. Opatrovník dítěte navrhoval, aby dítě zůstalo žít u manželů R., kteří ho vychovávali od narození. Odvolací soud v květnu 2018 zrušil rozsudek z března 2017 a zamítl žádost stěžovatele o určení otcovství s tím, že svěření dítěte do péče stěžovatele není v jeho nejlepším zájmu a že by mu způsobilo smutek a stres. Dovolací soud v září 2019 rozsudek odvolacího soudu potvrdil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení článku 8 Úmluvy s tím, že zamítnutí jeho žádosti o určení otcovství k biologickému synovi, který se narodil ve Francii prostřednictvím náhradního mateřství, bylo nepřiměřeným zásahem do jeho práva na respektování soukromého života, který nemá žádný právní základ. Soud předně připomněl zejména věc *Ahrens proti Německu* (č. 45071/09, rozsudek ze dne 22. března 2012), dle které představovalo zamítnutí stěžovatelovy žádosti o určení otcovství k dítěti, jehož byl biologickým otcem, zásah do jeho práva na respektování soukromého života. Soud v projednávané věci musel zejména určit, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti. V tomto ohledu se ve smyslu předchozí judikatury rozsah prostoru pro uvážení, který mají smluvní státy k dispozici, liší podle okolností, oblastí a kontextu. V kontextu konfliktu mezi třemi stranami, tj. sociálním a právním otcem, biologickým otcem a matkou dítěte, je třeba při posuzování nároků biologického otce na právo na informace, styk s dítětem nebo na plné právní postavení otce zohlednit nejlepší zájem dítěte. Soud zároveň musí přezkoumat, zda rozhodovací proces jako celek poskytl stěžovateli požadovanou ochranu jeho zájmů, což zahrnuje i posouzení délky řízení. Povinnost zvláštní péče vzniká v případě, že je ohrožen vztah osoby s jejím dítětem, neboť plynutím času může dojít k *de facto* rozhodnutí věci.

V projednávané věci měl stát široký prostor pro uvážení zejména proto, že musel vyvažovat práva chráněná Úmluvou: na jedné straně právo stěžovatele na respektování jeho soukromého života a na druhé straně právo na respektování soukromého a rodinného života dítěte, což současně zahrnuje i respektování zásady přednosti zájmů dítěte.

Pokud jde o odůvodnění vnitrostátních soudů, Soud konstatoval, že odvolací soud sice prohlásil žádosti stěžovatele za nepřijatelné z důvodu, že se týkaly situace vyplývající ze smlouvy o náhradním mateřství, která byla stížena neplatností pro rozpor s veřejným pořádkem, zároveň se však snažil vyvážit dotčené zájmy. Dospěl přitom k závěru, že s ohledem na historii dítěte. není nutně v jeho nejlepším zájmu, aby bylo svěřeno do péče biologického otce, ale spíše aby i nadále žilo s manžely R, což bylo v souladu i s návrhem opatrovníka dítěte. Za těchto okolností Soud dospěl k závěru, že pro odvolací soud byl nejlepší zájem dítěte v centru jeho úvah, přičemž zohlednil biologickou realitu, na kterou se stěžovatel odvolával. V tomto posledním bodě je z věci *Ahrens* zřejmé, že ačkoli biologická realita má v případech, jako je tento, nesporně svou váhu, je v případě, že se neshodují, upřednostněn nejlepší zájem dítěte.

Soud dále uvedl, že uspokojení nároků stěžovatele by vedlo nejen k určení jeho otcovství k dítěti, ale také k výkonu jeho rodičovských práv. Pokud jde o situaci dítěte, znamenalo by to ukončení jeho právního vztahu s panem R., který uznal otcovství, a rodinné struktury, v níž žilo stabilně od svého narození. Soud dále poukázal na odůvodnění odvolacího soudu, podle kterého by mohlo být v zájmu dítěte, aby se dozvědělo pravdu o svém původu „až přijde čas“, a aby zvážilo případné kontakty se stěžovatelem. S ohledem na všechny výše uvedené skutečnosti se Soud domníval, že důvody, které vnitrostátní soud uvedl k odůvodnění předmětného zásahu, byly relevantní a dostatečné pro účely čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Navíc rozhodnutí odvolacího soudu dát na první místo nejlepší zájem dítěte bylo nejen v souladu s požadavky jeho vlastní judikatury, ale bylo také jediným způsobem, jak vyřešit zmatečnou a choulostivou situaci, v níž se dítě nacházelo a za kterou nesla určitou odpovědnost každá z dotčených dospělých osob: biologická matka dítěte, stěžovatel a jeho partner, a manželé R.

Pokud jde o kvalitu rozhodovacího procesu v projednávané věci, Soud konstatoval, že stěžovatel měl k dispozici kontradiktorní řízení, v němž mohl reagovat na argumenty všech zúčastněných stran, a předložit své vlastní argumenty k posouzení vnitrostátním soudům, jejichž nezávislost a nestrannost nebyla zpochybněna. Řízení však trvalo celkem šest let a přibližně jeden měsíc, což podle Soudu nebylo slučitelné s povinností zvláštní péče. Na konci řízení bylo dítěti 6,5 roku. Soud v tomto ohledu opětovně připomněl, že v případě, že je v sázce vztah osoby s jejím dítětem, je pravděpodobné, že uplynutím času dojde k *de facto* rozhodnutí věci. Soud navíc poukázal na rozsudek z května 2018, ve kterém odvolací soud uvedl, že dítě žije s manželi R. od svého narození, což svědčí o tom, že vzal v úvahu stav způsobený plynutím času. Podle názoru Soudu tak nelze zpochybnit, že plynutí času mělo vliv na konkrétní posouzení skutkových okolností případu. Došlo tedy k porušení článku 8 Úmluvy z důvodu, že státní orgány nesplnily svou povinnost postupovat se zvláštní péčí.

Soud konečně zdůraznil, že závěr o porušení Úmluvy nemůže být vykládán tak, že zpochybňuje posouzení nejlepšího zájmu dítěte odvolacím soudem a jeho rozhodnutí o zamítnutí žádosti stěžovatele.